ROK VI

WIADOMOŚCI PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

ORGAN ZWIĄZKU PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Nº 18

WARSZAWA, DNIA 15 WRZEŚNIA 1931 R.

BEZROBOCIE

Nie ulega wątpliwości że zagadnienie bezrobocia i niedoli mas robotniczych pozbawionych pracy nie może być pozostawione uwadze jedynie władz rządowych i samorządowych: całe społeczeństwo, a w pierwszym rzędzie świat przemysłowy, musi przyjąć udział w zwalczaniu bezrobocia i jego ujemnych skutków.

To też powołanie przy Prezesie Rady Ministrów „Naczelnego Komitetu do Spraw Bezrobocia", z udziałem przedstawicieli sfer społecznych, zostało powitane przychylnie przez przemysłowców, którzy na wstępnej konferencji zadeklarowali całkowity akces do podjętej przez Rząd akcji.

Żadna pociecha nie wypływa dla nas z faktu, że zjawisko bezrobocia występuje i potęguje się prawie we wszystkich krajach przemysłowych. Nasza polska rzeczywistość domaga się środków zaradczych i łagodzących, wobec stwierdzonego w ostatnich 2-ch latach ogromnego wzrostu bezrobocia. Wszak w marcu r. b. liczba bezrobotnych przekroczyła 380.000, a więc doszła do nienotowanego poprzednio napięcia. Obecnie liczba zarejestrowanych bezroboczych wynosi około 250.000, wobec niecałych 200.000 przed rokiem i 100.000 przed dwoma laty, w tym samym miesiącu.

W przemyśle chemicznym, pomimo przeżywanej depresji, bezrobocie występuje mniej jaskrawo niż w wielu innych gałęziach polskiej wytwórczości. Nieraz już podkreślano małą amplitudę wahań, jaką wykazują cyfry robotników, zatrudnionych w naszym przemyśle chemicznym. Tę odporność przemysłu chemicznego może ilustrować następująca tabliczka, oparta na danych Głównego Urzędu Statystycznego:

Robotnicy zatrudnieni w przemyśle chemicznym:

	1928	1929	1930	1931
Styczeń	35.026	37.078	36.321	34.034
Kwiecień	34.430	38.325	37.290	32.158
Lipiec	35.987	38.805	36.481	33.040
Październik	37.129	38.282	36.197	

Należy przytem zaznaczyć, że ilość dni pracy w tygodniu wyniosła w przemyśle chemicznym w pierwszym kwartale 1931 r. przeciętnie 6,11, stanowiąc najwyższy w tym kierunku poziom; wszystkie inne gałęzie przemysłu w Polsce wykazywały w tym czasie ilość dni pracy w tygodniu od 5,17 do 5,92. Wynika to oczywiście z faktu prowadzenia w wielu fabrykach chemicznych pracy w sposób ciągły.

Gdyby nawet powyższe dane były zupełnie ścisłe (a można żywić poważne wątpliwości już choćby z powodu trudności ustalenia zakresu przemysłu chemicznego), to i tak należałoby stwierdzić, że bezrobocie w przemyśle chemicznym wzmaga się ciągle, a trudności zbytu w fabrykach nawozów sztucznych muszą doprowadzić do dalszych redukcyj zastępów robotniczych.

Jeżeli chodzi o złagodzenie skutków bezrobocia, a więc o dożywianie bezroboczych i ich rodzin, o zaopatrywanie w węgiel, odzież i t. d., to w pewnym przynajmniej stopniu odpowiednią akcję przeprowadza Obywatelski Komitet Pomocy Społecznej w Warszawie, a spotęgować ją i rozwinąć szerzej (a zwłaszcza stworzyć dla niej środki) ma zamiar wspomniany Naczelny Komitet do Spraw Bezrobocia.

Równie doniosłą jest działalność w celu obniżenia liczby bezroboczych, lub przynajmniej osiągnięcie zmniejszenia tempa dalszego wzrostu bezrobocia. W tej dziedzinie przemysłowcy, częstokroć kosztem niewielkiego stosunkowo wysiłku, mogą zrobić dość dużo, niezależnie od poczynań Rządu lub organizacyj społecznych.

Jest sprawą godną zastanowienia, że w przeżywanym okresie kryzysu, ilość godzin t. zw. „ponadliczbowych" jest w Polsce dość znaczna. Nie rozporządzając cyframi dotyczącemi przemysłu chemicznego, ma się jednak wrażenie, że i w tej dziedzinie pewna ilość zarządzanych ze względów konjunkturalnych godzin nadliczbowych (opłacanych jak wiadomo o 50 lub 100% drożej od zwykłych godzin pracy), mogłaby być zastąpiona przez zwiększony personel. Można być pewnym, że ten rezerwuar pracy dla bezroboczych daje małe możliwości, nie powinien jednak być zaniedbany.

Istotniejszem źródłem zatrudnienia bezroboczych może być skrócenie czasu pracy, oczywiście równolegle ze zmniejszeniem zarobków. Jest to zagadnienie, dyskutowane obecnie bardzo szeroko w wielu krajach, głównie zaś w Stanach Zjednoczonych A. P., gdzie niektóre

przedsiębiorstwa (np. Zakłady Forda) pracują stale 5 dni w tygodniu. Oczywiście hasło „short time" inaczej jest ujmowane przez przemysłowców, inaczej zaś — przez robotników. Warunki, w jakich pracuje nasz przemysł nie pozwalają na żadne niebezpieczne eksperymenty, a zwłaszcza na takie poczynania, które prowadziłyby do zwiększenia kosztów produkcji.

Skrócenie czasu pracy, w celu podziału jej pomiędzy większą ilość robotników, może być przeprowadzone w dwojaki sposób: przez skrócenie dziennego czasu pracy poszczególnych robotników i. przez skrócenie ilości dni pracy w tygodniu.

Pierwszy sposób nastręcza poważne trudności w przemyśle chemicznym, gdyż musi powodować głębsze zmiany techniczne i organizacyjne. Uzgodnienie pracy różnych oddziałów tej samej fabryki, a zwłaszcza powrót do normalnej całodziennej pracy mogłyby wywołać komplikacje.

Natomiast zmniejszenie ilości dni pracy nie posiada tych groźnych cech ujemnych. Zamiast zwalniać 1/3 część załogi fabrycznej, skazując ją na bezrobocie, czyż nie celowiej jest pracować tylko 4 dni w tygodniu? Robotnik zatrudniony 4 dni tygodniowo nie korzysta z ubezpieczenia od bezrobocia, a więc nie obciąża budżetu Państwa. Zachowanie robotników przy warsztatach jest równoznaczne z posiadaniem kadrów, niezbędnych w wypadku poprawy konjunktury, już przez cały tydzień, a nie przez 4 dni tylko. Ale najważniejszym argumentem musi być wzgląd społeczny: unikanie pomnażania szeregów bezroboczych.

Trudniejsza jest sprawa, gdy trzeba ograniczać zatrudnienie w fabrykach chemicznych, pracujących sposobem ciągłym, a więc na 3 zmiany. W niektórych przedsiębiorstwach zagranicznych, aby uniknąć zwalniania robotników, wprowadzono pracę na 4 zmiany, po 6 godzin. Jednocześnie obniżono płacę za zmianę o 25%.

Zagadnienie bezrobocia, nie tracące swego ostrego charakteru społecznego, a stające się coraz więcej problematem gospodarczym, musi być przedmiotem niesłabnącej uwagi przemysłu polskiego.

PRZEMYSŁ FRANCUSKI

Znany francuski przemysłowiec, p. J. Level, umieścił w czerwcowym zeszycie *Revue des Deux Mondes* interesujące studjum o postępach przemysłu chemicznego we Francji po wojnie. Doskonała znajomość przedmiotu oraz piękny styl p. Level sprawiają, że artykuł odbija korzystnie od licznych tego rodzaju opracowań.

Francuski przemysł chemiczny, dość zacofany przed wojną, dzięki wielkiemu wysiłkowi, dokonanemu w laboratorjach naukowych oraz zakładach fabrycznych, zajmuje dzisiaj wybitne stanowisko, ustępując pod względem wielkości i różnorodności produkcji jedynie Stanom Zjednoczonym i Niemcom.

Przemysł chemiczny we Francji zatrudnia obecnie przeszło 250.000 robotników i urzędników. Kapitały inwestowane w tej dziedzinie oceniane są na 15 miljardów franków, a roczne obroty na 12 miljardów

Produkcja roczna benzolu wynosi 80.000 tonn, kwasu siarkowego 1.650.000 tonn. Synteza amonjaku dokonywana jest w 17-stu fabrykach. Technika wysokich ciśnień stosowana jest nietylko przy fabrykacji amonjaku, lecz również przy syntezie alkoholu metylowego i kwasu octowego.

Nowe metody fabrykacji i konieczność stosowania nowych urządzeń zwłaszcza dla wielkich ciśnień, spowodowały znaczne przemiany i postępy w metalurgji i przemyśle mechaniczno-maszynowym. Pięknym przykładem nowoczesnej aparatury jest zainstalowana w paru fabrykach azotowych potężna rura stalowa, wysokości 11 metrów, w której zachodzi synteza amonjaku w ilości 30 tonn dziennie. Zawartość rury znajduje się stale pod ciśnieniem kilkuset atmosfer i w temperaturze 500° — 600°.

Przemysł francuski, gospodarujący oszczędnie, rozporządzający potężnemi rezerwami finansowemi, stanowi zespół znacznie zdrowszy niż przemysł niemiecki, niewątpliwie przeinstalowany i wskutek tego zagrożony bezdochodowością.

KRONIKA

Dn. 9 września r. b. odbyło się posiedzenie Zarządu Związku Przemysłu Chemicznego.

Przedmiotem obrad głównie było zagadnienie bezrobocia w przemyśle chemicznym. Zarząd sformułował opinję, według której zrzeszone przedsiębiorstwa chemiczne w swej polityce przyjmowania i zwalniania robotników, uruchamiania i wstrzymywania fabryk, pracy w godzinach nadliczbowych i t. d. powinny uwzględniać ogólny interes kraju, wyrażający się w zmniejszaniu liczby bezrobotnych.

Zarząd Związku po wysłuchaniu sprawozdania o wysuniętym przez pewne sfery projekcie podatku spożywczego od benzolów — ponownie wypowiedział się przeciwko projektowi, bardzo szkodliwemu pod względem gospodarczym, technicznym i obrony Państwa.

Wreszcie — Zarząd Związku uznał za pożądane, aby sprawozdania o przemyśle chemicznym, umieszczane w miesięcznych biuletynach Banku Gospodarstwa Krajowego — ukazywały się w pełniejszej formie.

Dn. 4 września r. b. odbyło się w Min. Skarbu zebranie, na którem przedstawiona została

sprawa zarządzeń Min. Skarbu w zakresie importowanych do Polski tłuszczów i olejów roślinnych.

Do wiadomości Min. Skarbu doszło bowiem, że pewne przedsiębiorstwa przygotowują się do odkażania olejów i tłuszczów, sprowadzanych do Polski w stanie skażonym, a clonych według niskich stawek celnych, t. j. zł. 10 przy olejach stałych i zł. 15 przy olejach ciekłych. Podobne odkażenie byłoby wyraźnie sprzeczne z duchem ostatnich zarządzeń celnych, które stwarzają warunki niskich stawek celnych na tłuszcze skażone, przeznaczone do przerobu na artykuły techniczne, nie zaś na tłuszcze jadalne.

Przedstawiciele Związku Przemysłu Chemicznego złożyli na powyższem zebraniu oświadczenie, wyraźnie potępiające samą myśl podobnego procederu odkażania i kwalifikujące je jako niewątpliwe nadużycie. Przedstawiciele Związku oświadczyli równocześnie, że przedsiębiorstwa związkowe w żadnym wypadku nie przygotowują się i nie mogą się przygotowywać do odkażania sprowadzanych z zagranicy olejów i tłuszczów w stanie skażonym.

Na tle obecnie odbywającej się w Warszawie, dość niepokaźnej Wystawy Przemysłów Cukrowych, wyróżnia się korzystnie stoisko, należącej do Związku firmy Zakłady Przemysłowo-Chemiczne Stanisław Kwinto i S-wie w Toruniu. Fabryka toruńska wystawiła nowoczesny materjał opakunkowy „Polofan", zastępujący całkowicie odpowiednie materjały zagraniczne. Wytworzony z wiskozy „Polofan" znajduje bardzo szerokie zastosowanie w rozmaitych dziedzinach. Np. ciekawe jest użycie pociętego w paski „Polofanu", jako materjału zastępującego pierze i puch w poduszkach.

Z inicjatywy najpoważniejszych instytucyj handlowych i organizacyj gospodarczych Śląska powstała Sp. z o. o. „Informacja" (Katowice, ul. Sokolska 4), której zadaniem jest udzielanie wywiadów handlowych, windykacje, badanie ksiąg i bilansów, prowadzenie zarządu lub nadzoru przedsiębiorstw i t. d.

W czasie od 7 do 30 kwietnia 1932 r. odbędą się w Tel-Aviv Targi i Wystawa Bliskiego Wschodu. Targi te mają doniosłe znaczenie, gdyż Palestyna jest najważniejszym punktem, pośredniczącym w handlu z Syrją, Libanem, Irakiem, Egiptem, Persją i Afganistanem.

Informacyj o Targach udziela Palestyńsko-Polska Izba Handlowa i Przemysłowa (Tel-Aviv, P. O. B. 287).

W Tarnowie, przy ul. Nowy Świat 33, powstało laboratorjum chemiczne pod kierunkiem p. inż. Ryszarda Sznajdra. Laboratorjum w pierwszym rzędzie zajmuje się wytwarzaniem preparatu „Ratopax", służącego do tępienia szczurów. Fabrykacja „Ratopaxu" oparta jest na zasadach naukowych, potwierdzonych praktycznemi rezultatami w wielu krajach.

Departament Handlu Stanów Zjednoczonych A. P. wydał drukiem broszurę p. t. „The Chemical Industry and Trade of Poland". Wydawnictwo, oparte w przeważającej części na sprawozdaniach i innych materjałach Związku Przemysłu Chemicznego, dokładnie informuje o przemyśle i handlu chemicznym w Polsce, podając odpowiednie cyfry produkcji i spożycia. Wartość rocznej produkcji chemicznej w Polsce oceniana jest na 75.000.000 $.

Z przedmowy dowiadujemy się, że Departament opublikował również sprawozdania, dotyczące przemysłu i handlu chemicznego w Niemczech, Francji, Czechosłowacji, Italji, W. Brytanji i Szwajcarji.

W jednym z londyńskich dzienników finansowych ukazał się komunikat zarządu koncernu Imperial Chemical Industries, Ltd. dementujący wiadomość o rzekomych pertraktacjach w Brukseli, dotyczących wznowienia międzynarodowej konwencji azotowej (C. I. A.). Według komunikatu — w Brukseli odbywało się tylko porozumienie niemiecko-belgijskie w przedmiocie uzgodnienia zakazów wwozu związków azotowych (zakazy zostały wprowadzone zarówno przez Belgję jak przez Niemcy) z traktatem handlowym pomiędzy obydwoma państwami, a także uzgodnienie stanowiska wobec starań o pozwolenia na przywóz saletry chilijskiej.

Zarówno nastroje w kołach producentów środków azotowych, jak i stan rynku nie upoważniają do przypuszczeń, aby rokowania o odnowienie C. I. A. mogły być rychło podjęte.

NA MARGINESIE

Znaną jest rzeczą, że różne broszurki i ulotki, rozpowszechniane w celach reklamowych przez drobne firmy, nie odznaczają się poprawnością stylu i dokładnością wyrażeń. Gorzej jest jednak, jeżeli wielkie przedsiębiorstwa w swych wydawnictwach propagandowych lekceważą sobie staranność redakcji i popełniają rażące błędy.

Wpadła nam właśnie w ręce — wydana przez jedną z najwięcej znanych firm naftowych — książeczka, reklamująca pewien gatunek smaru. Czytamy w niej, że zalecany produkt „służy do oliwienia wszystkiego, *co oliwić trzeba*" *(?!)*; „nie zawiera szkodliwych chemikalij, które jak np. *alkaloidy* naruszają szlifowane powierzchnie" (zapewne słowo „alkaloidy" zostało użyte zamiast „alkalja").

Jawna przesada zawarta jest w twierdzeniu, że smar „*nigdy* nie rozkłada się i nie krzepnie".

Trudno zaiste nie pisać satyry...

NOTOWANIA CEN WAŻNIEJSZYCH WYTWORÓW PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO

Aceton	450	zł.
Alkohol metylowy techniczny 90%	170	„
„ „ czysty 99%	300	„
* Amonjak skroplony za 1 kg NH_3	1,80	„
* Azotniak mielony za 1 kg % N_2	1,73	„
* „ granulowany za 1 kg % N_2	1,88	„
Azotan amonu	100	„
Benzol handlowy 90%	85	„
„ czysty	100	„
Bisulfat (kw. siarczan sodu)	13,50	„
* Boraks	110 - 125	„
Chlorek cynku 50° Bé	45	„
Chlorek wapna bielący	36	„
Chlorek wapnia ($CaCl_2$)	20—22	„
Chloroform czysty	800	„
„ „pro narcosi"	1.00	„
Eter siarkowy	390	„
Fenol czysty	300	„
Formalina 40%	270	„
* Gliceryna farmaceutyczna 30° Bé	305	„
* „ techniczna 85/88%	175	„
* Karbid granulowany	75	„
Karbolineum	39,75	„
Klej kostny	265	„
Klej skórny	300	„
Krezol	140	„
* Kwas azotowy 30° Bé w przel. na 100% HNO_3	100	„
Kwas mrówkowy 85%	241	„
Kwas siarkowy 60° Bé	7,37	zł.
„ solny 19°/21° Bé	14,25	„
„ octowy techn. 30%	120	„
Mączka kostna odklejona 30% P_2O_5	16	„
„ rogowa 13/14%N	—	
Naftalina surowa prasowana	34,50	„
„ czysta w łuskach	57,50	„
Octan sodu	140	„
„ ołowiu	215	„
Oleina zwierzęca destylat	200	„
„ „ saponifikat	190	„
Oleum 20%	19,94	„
Olej lniany	115	„
* Potaż kalcynowany 90/95%	120	„
* Potaż żrący topiony 88/92%	140	„
Pirydyna czysta za 1 kg.	9,75	„
Smoła preparowana	18,75	„
Siarczan amonu	36,16	„
* Siarczan miedzi	110—125	„
* Siarczek sodu 60/62%	65	„
Soda amonjakalna	25	„
„ kaustyczna	60	„
Sól glauberska kalcynowana niemielona	14,25	„
Stearyna	200	„
Superfosfat 16%	11,52—12,16	„
Toluol czysty	120	„
Żelatyna techn.	380	„

Ceny powyższe są cenami hurtowemi i rozumieją się za 100 kg. loco fabryka bez opakowania; ceny za produkty oznaczone gwiazdką rozumieją się wraz z opakowaniem.

PRODUKTY WYTWÓRCZOŚCI KRAJOWEJ

Barwniki i półprodukty organiczne:
„PRZEMYSŁ CHEMICZNY, BORUTA Sp. Akc.", Zgierz, tel. Łódź. 121-01 i Zgierz 19; Warszawa, tel. 708-09 sprzedaż i 894-49 informacje.
„WOLA KRZYSZTOPORSKA" Fabr. Chem. Piotrków Tryb., tel. Piotrków Tryb. 165.
„PABJANICKIE TOWARZYSTWO AKCYJNE PRZEMYSŁU CHEMICZNEGO", Pabjanice, tel. Łódź 21-86.

Chlorek wapna bielący:
Akc. Tow. „ELEKTRYCZNOŚĆ", Warszawa, Zgoda 10, tel. 634-94.

Chlorek wapnia ($CaCl_2$):
Warszawa, Zgoda 10, tel. 634-94.
„ZAKŁADY SOLVAY W POLSCE",

Farmaceutyczne przetwory:
Sp. Akc. „LUDWIK SPIESS i SYN", Warszawa, Daniłowiczowska 16, tel. Centrala-Spiess.

Gliceryna farmaceutyczna i techniczna:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa, Mazowiecka 7, tel. 314-30.
Przem. Tłuszcz. „SCHICHT-LEVER, Sp. Akc. Warszawa, Nowy Zjazd 1 telefony: 605-77, 605-99.

Gumowe artykuły techniczne:
Sp. Akc. „WOLBROM" Warszawa, Wierzbowa 9, tel. 760-80.
„Pepege", Polski Przemysł Gumowy. Tow. Akc. Grudziądz.

Jedwab sztuczny:
Sp. Akc. „TOMASZOWSKA FABRYKA SZTUCZNEGO JEDWABIU", Warszawa, Wilcza 9a, tel. 875-39.

Karbid:
Akc. Tow. „ELEKTRYCZNOŚĆ", Warszawa, Zgoda 10, tel. 634-94.
Zakłady „ELEKTRO", Łaziska Górne, G. Śląsk.

Klej kostny i skórny:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa, Mazowiecka 7, tel. 314-30.

Kwaśny węglan sodowy (bicarbonat):
„ZAKŁADY SOLVAY W POLSCE", Warszawa, Czackiego 14, tel. 711-24.

Novarsenobenzol:
Sp. Akc. „LUDWIK SPIESS i SYN", Warszawa, Daniłowiczowska 16, tel. Centrala-Spiess.

Oleina zwierzęca:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa, Mazowiecka 7, tel. 314-30.

Phosphit:
Sp. Akc. „LUDWIK SPIESS i SYN", Warszawa, Daniłowiczowska 16, tel. Centrala-Spiess.

Siarka:
Sp. Akc. „TOMASZOWSKA FABRYKA SZTUCZNEGO JEDWABIU", Warszawa, Wilcza 9a, tel. 875-39.

Słomka i włosie wiskozowe:
Sp. Akc. „TOMASZOWSKA FABRYKA SZTUCZNEGO JEDWABIU", Warszawa, Wilcza 9a, tel. 875-39.

Smoła pierwszorzędowa:
Zakłady „ELEKTRO", Łaziska Górne, G. Śląsk.

Soda amonjakalna, krystaliczna i kaustyczna:
„ZAKŁADY SOLVAY W POLSCE", Warszawa, Czackiego 14, tel. 711-24.

Soda kaustyczna:
Akc. Tow. „ELEKTRYCZNOŚĆ", Warszawa, Zgoda 10, tel. 634-94.

Stearyna:
Sp. Akc. „STREM", Warszawa, Mazowiecka 7, tel. 314-30.

Żelazokrzem 45% i 75%:
Zakłady „ELEKTRO", Łaziska Górne, G. Śląsk.

Członkowie Związku Przemysłu Chemicznego otrzymują „Wiadomości Przemysłu Chemicznego" bezpłatnie.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Czackiego 1, telefon 410-14

Wydawca: w imieniu Związku Przem. Chemicznego Rzplitej Polskiej — Dyrektor Związku Inż. EDMUND TREPKA

Redaktor: Inż. TADEUSZ ZAMOYSKI Drukarnia Współczesna, Szpitalna 10